

ח'ב חנה קאסאטא ז"ל

חנה קאסוטו לבית די ג'ואקיננו.

מתוך דברים שנאמרו ע"י אחותה שרה קורקוס באזכרה שנערכה בשנת 1976 בפירנצה.

... הסכמתי לדבר באזכרה זו כיון שהייתי רוצה להצליח לתאר את הדמות הטהורה הזאת של אישה יהודיה. ועל ידי כך לגרום לציבור להכיר אותה טוב יותר. אף פעם לא דובר רבות בחנה. אולי בגלל איזה כבוד לא מודע לענוותנותה ולצניעותה. הבחירה להזכיר אותה בפירנצה נראית לי מוצלחת במיוחד.

בפירנצה עברו על חנה מרבית ימי חייה, כאן, לאחר ילדות מאושרת היא חיה ככלה וכאם מאושרת, ומכאן היא יצאה למחנות המוות הנאציים, ומכאן היא עלתה לישראל.

חנה מיצגת דמות סמלית של אישה יהודיה, שסבלה את אימי המחנות והגשימה את הציונות שלה עד הקורבן העליון.

בתם של דריו (נתנאל) די ג'ואקיננו ושל אמה דלה פרגולה. השייכים שניהם למשפחות בעלות שורשים ותרבות יהודיים עמוקים, נולדה ב 20 לינואר 1911. הייתה הבכורה מחמשת ילדיהם, שילדותם עברה מאושרת בתוך הרמוניה של משפחה מאד מלוכדת. חמיד שלה ועליזה, הייתה לה השפעה גדולה עלינו האחים והאחיות, בזכות מזגה הנוח - המחנך, שהקדים להבשיל. לאחר שהשלימה את לימודיה בתיכון עיוני למדה שפות, והוסמכה בשפה האנגלית. בגיל 18 הכירה את נתן קאסוטו בן ה 20. האחד שלהם היה מושלם, מלא, מבן זוגה המיוחד חנה קבלה עושר רוחני חדש ומתחדש. האושר של משפחה מאושרת זו היה קצר מועד. כבר ב 1936 קרה דבר שנחגלה כהרה גורל לגבי עתידם, כאשר התכוננו לנסוע לארה"ב, מקום בו נתן זכה למלגת למודים על מנת להשתלם ברפואת עינים, הגיע בעבורו צו קריאה לצבא (זו הייתה תקופת מלחמת חבש) ודרכונו נשלל ממנו. שתי שנות הלימודים הללו, שהיו מתוכננות בארה"ב, היו בודאי חוסכות מהם את הגורל הטרגי שציפה לפתחם.

נתן נאלץ, כתוצאה מחוקי הגזע, לוותר על מקומו כעוזרו של פרופ', ברדלי בבי"ח לעינים בפירנצה, וקבל על עצמו את משרת סגן רב ראשי במילאנו ואחר כך את משרת הרב הראשי בפירנצה. למרות הקשיים של הזמנים ההם שני האנשים הצעירים האלה שמרו על שלווה שקט ואמונה בקב"ה.

מעידה על כך המשוררת ליגה מורו: "חוזרים לזכרוננו השנים בין 41-43 כאשר בהמוג הרבה מן המוסדות המוכרים לנו, בביתם של נתן וחנה קאסוטו נשמרה עדיין שלהבת היהדות בשעורי העברית שניתנו בערב, לאלה המצטיים שעדיין האמינו בעתיד אחרי המלחמה. לפני השעור הילדים הקטנים היו באים לבקש את ברכת אביהם, והיה זה - במתח של הימים ההם-רגע של שלווה לראות את האב והאם הללו כה אציליים בפשטותם מלטפים ביד ובלב את ילדיהם"

אחרי ה 8 בספטמבר 1943, כאשר נתן, מתוך סיכון עצמי מודע, העמיק את עזרתו החומרית והרוחנית למען אחיו היהודים, חנה, קרובה ללידתה הרביעית, שוכנעה למצוא מסתור עם הילדים וההורים במנזר (מנזר דלה קלצה בשער הרומי של העיר). באוקטובר נולדה חוה, הבת הרביעית, אפשר בנקל לתאר באילו תנאים ובאילו רגשות. האירועים התגלגלו במהירות: נתן נלכד ונכלא. חנה נשארה לבד אבל לא נכנעה ברוחה, במטרה לשחרר את בעלה, הלכה עם גיסה שאול קמפנינו ועם רפאל קנטוני, לפגישה עם אדם שאמור היה לעזור להם בכוון זה, כמובן זו היתה מלכודת שתוכננה על ידי אותו מלשין, שכבר גרם למאסרו של נתן ושאר חברי ועד ההצלה של יהודי פירנצה. במפגש הם מצאו את ה S.S. שתפסו אותם, ואחרי חקירה ב- Villa Triste, כלאו אף אותם בבית הסוהר. יש לציין שב- 47 עודד אותה רפאל קטוני, אז נשיא אגוד הקהילות היהודיות באיטליה, להעיד במשפט כנגד המלשין המתועב, חנה סירבה: בטוב לבה הגדול היא סרבה לנקום. היא הסכימה רק כאשר שוכנעה שזה עניין של צדק מקודש.

המלים שכתב הבן דוד ב"שלוס" מתארות באופן חד את הלך הרוח הימים ההם "אני רואה את עצמי חזרה כילד מבועת, שזה עתה הבין שעליו להפרד מהוריו, בבית של גויים טובים שלקחוני תחת חסותם, ילד בן 6 שמפחד לבטא את שם עמו מפחד להחטף גם הוא כמו הוריו, ילד שחונך כיהודי ורק בסוד הלילה ומכוסה בשמיכות מעז לגמגם את "קריאת שמע" אותו קטע תפילה שאמר כל ערב כאשר ידה הרכה והמלטפת של אמא מזינה אותו בבטחון ושלוה".

בבית הכלא חנה - המתוקה, הענווה, השקטה, חיזקה את תכונותיה - אומץ טוב, חוזק נפש ואמונה. חוך צער הפרידה מבעלה וארבעת ילדיה, היא, כמו שעשתה לצד חברה לחיים, חשבה על הזולת, על האנשים שאחם חלקה את גורלה, ונסתה להפיקה, בשאר האסירות, אומץ ואמונה. בפחק שנחן הצליח להבריא מן הכלא לחותניו הוא כותב:

"שתי נשים שהן בקשר עם אשתי הגדירו אותה בפני בעליהן האחת "אוצר" והשניה "קדושה" והן לא ידעו זו על זו, שהקב"ה יברך אותה על הטוב שגם עכשיו היא מפזרת סביבה".

חנה, אף היא, הצליחה להבריח מכתבים מן הכלא, אני מביאה שנים שהם ממש צוואות רוחניות, היא כתבה לאיזו גברת פרוטסטנטית שעזרה לה למצוא מקלט במנזר: "גבירתי היקרה, אני פונה אליך בתקווה שתוכלי לאתר את אמא שלי ולהביא לה ידיעות ממני... הן כיצד נתפסתי, הן על חיי כאן והן על מצבי הנפשי. האמונה בא-ל מפיתה בי את השלוחה ואת הכוח לשאת כל כך הרבה כאבים, ואני מאמינה שיום אחד אוכל להתאחד עם ילדי ועם בעלי. כיון שזכרתי את האדיבות שלכם ואת ההצעות הנדיבות שלכם אני מתיחסת אליכם-אליך ואל בני ביתך, כאל קרובי משפחה יקרים ואני מפקידה בידיכם את ילדי. הייתי רוצה שתדעו תמיד היכן הם, ותעקבו אחריהם כך שאם יום אחד אזכה לשוב, אוכל לפנות אליך כדי לשוב למצאם. במיוחד הקטנה אותה לא אוכל להכיר לפי תווי פניה!... ואם יקרה שלא אחזור ואם, ה' ישמור, לא יהיה כל קרוב משפחה להפקיד בידינו את הילדים, תוכלו, ברגע שהשלום יחזור, לפנות לחותני (פרופ. משה דוד קאסוטו בירושלים) כדי שיקח אותם אליו. בקשה נוספת אני חייבת להפנות אליך, ואני מקווה שתביני אותי: הייתי רוצה שהילדים יגדלו באמונה. בה הם נולדו".

ולאמה כתבה:

"אמא שלי, אינך יכולה להאמין כמה אני חושבת עליך כל הזמן בימים אלה, עליך, את זאת העומדת במבחן הקשה ביותר יותר מכלם, וכמה אני מתפללת לה' שיתן לך כוח לעמוד בכאב הזה. ואני חושבת על אבא, על הקטנים שלי האהובים ועל כלם כלם, הייתי רוצה לקבל ידיעות לדעת מה מצבכם הנפשי. אני מספיק חזקה, והאמונה בא-ל מאפשרת לי להיות כמעט שלוחה: התרגלתי לחיים הללו וכל עוד משאירים אותי כאן. היו שקטים-אני מרגישה טוב וגם על נתן אומרים לי אותו הדבר. אם אח"כ יקרה שיקחו אותנו, נקוו שישאירו אותנו ביחד וזה יתן לי לשאת ביתר קלות כל סוג של כאב או מחסור. בכל אופן מה שיקרה, אני מבטיחה, אמא, להיות חזקה ולהגיב בכל כוחותי כדי להחזיק מעמד ולשוב לילדי. מה הם יודעים עלי, על אבא שלהם, על הדוד? אני מתארת לעצמי שהם הבינו, איך הם הגיבו? שושנה שלי, האשה הקטנה שלי, כל כך רגישה איך היא נשאה את הסבל הזה? ודוד? גם הוא כל כך מיושב וחושב תמיד! אני שומעת באזני כל הזמן את הקול הדקיק של דניאל ששואל

"איפה אמא שלי?" ואני חושבת על חוה, שאינני יכולה לגדל ואפילו אינה מכירה את פני. שה' יגן על כלם, ויתן להם לגדול טובים, בריאים ושומרי מצוותיו הנאמנים. אני מתנחמת כשאני חושבת שאת והדודות הרחוקות תהוו בשבילם הרבה אמהות והם לא יחסרו אהבה. התפללי את, אמא שלי היקרה ובקשי גם מהילדים שיתפללו אף הם שיוס אחד נוכל להתאחד ולהיות שוב מאושרים... אני מחבקת את כלכם ביחד ומברכת את ילדי"

לאחר 60 יום של שבי, שבהם נחקרה ללא הפוגות על מנת לאלצה להצהיר על זהותה האמיתית, אותה הסתירה מחשש להזיק באופן כלשהו לילדיה, כאשר ה-S.S הודיע לה שנתן אמור למחרת לנסוע לעבר גרמניה, בחרה ללכת אתו והצהירה את שמה האמיתי.

הם נסעו יחד, באותה רכבת, שהביאה אותם תחילה למחנה פוסולי (Fossoli) אח"כ לכלא סן ויטורה (S.Vittore) במילנו ולבסוף לאוישוויץ: בכניסה למחנה ההשמדה הופרדו, לתמיד.

שוב לבד, חנה, כדי למצוא את הכח לשרוד ולשוב למשפחה, החליטה לשכנע את עצמה שהיא לבד בעולם, ולא לחשוב אף פעם על יקיריה, מהם הופרדה בגסות, ושאת גורלם לא ידעה.

הרעב, הקור, העבודות הפיסיות המפרכות הענויים מכל סוג לא הצליחו לנצח את נפשה החזקה ואת גופה העדין למראה. נוסף לכך ידעה להפיח אומץ ואמונה בחברותיה לגורל, לא זו אף זו, כיון שהגיעה למסקנה שאם אי פעם תצא חיה מן הגיהנום ההוא, עדותה עשויה להיות בעלת ערך לבני המשפחה של אלה שלא שרדו את הלאגר, היא חרטה על לבה שמות, תאריכים של כניסה למחנות, ופטירות, ואכן הידיעות הרבות והמגוונות שהיא מסרה אודות הנעלמים, היו בעלות ערך רב, גם כדי לבנות מחדש את ההסטוריה של גירוש יהודי איטליה.

חולה במחלות שהביאו ללא תקנה לחיסול, היא הצליחה להסתיר את החוליים "החולפים". בסופו של דבר הובלה, חולה בטיפוס הבהרות, לטרזינשטט, בצ'כיה, מקום בו רכזו הנאצים את השרידים ממחנות שונים ולם תכננו להביא להשמדתם הכוללת, השמדה שלא הספיקו לבצע. שם היא שוחררה ב 9 במאי 1945. ברגל ובאמצעים זמינים אחרים יחד עם עוד ארבע או חמש נשים ששרדו כמוה, הגיעה לוינה ואח"כ לטריאסט. כאן, בחרדה, אותה הצליחה לדכא במשך 18 כדשים. בקשה ידיעות על משפחה היא שמעה שנתן לא חזר, ששלושת הילדים עם הוריה הגיעו לסביב מצד האב בירושלים,

שהקטנה - חוה שחסרה טיפול אמהי בגיל 40 יום לא שרדה.

אחרי שעברה תקופת מה בפירנצה בבית אחיה כדי לחזק את הגוף, והנפש, שעמדו בנסיונות קשים כל כך, בנובמבר הצטרפה לילדיה בארץ ישראל. ההתרגשות לקראת בואה בבית חותניה בירושלים, מקום כולנו ציפינו לה, קבלה בטוי בדברים שכתב לימים בנה דוד ב"שלוס" הוא היה אז בן 8:

"המברק המיוחל מגיע, אמא בארץ ישראל: אנחנו מצפים לה בגינה:מתי נראה אותה סוף סוף? מונית שחורה עוצרת בחריקת בלמים. אשה אחת יורדת, רצה לעברי, מחבקת: אינני יודע מי זאת אישה זו! אמא שלי הייתה כל כך שברירית כל כך רכה: מי זאת האישה הזאת גדולה, רחבה המחבקת אותי? לא ייתכן, לא ייתכן זו אינה היא, אני מתקשח בידיה, אינני מגיב, אני מפחד! אבל באותו הרגע היא אומרת לי בשלוח "דוד זאת אני!" הקול הזה! ועכשיו אני יודע שזו באמת היא - אמא שלי שאני כל כך אוהב, מה עשו לה בני הבליעל!

בארץ ישראל, אותה ארץ שבאופן נלהב הרגישה שהיא שלה, חנה הצליחה לראות את ילדיה גדלים "בראש זקוף... בלי צורך להחבא מתחת לשמיכות כדי לקרוא "קריאת שמע" (כפי שכותב דוד) חזרה לחיים נורמליים, מצאה עבודה בבי"ח הדסה. ממש כשעלתה לכוון בית החולים בהר הצופים, שיירת האמבולנסים והמכוניות המשורינות שהובילה רופאים אחיות ופרופסורים לתקופת השהייה והעבודה שלהם על ההר, הותקפה על ידי כנופיות ערביות שטבחו באופן ברברי 78 אנשים: ביניהם הייתה חנה....

הקשת המאירה והקצרה שציירו חיים צעירים אלה עלי אדמות, חיים שהיו קודש ליהדות, הסתיימה ביום ד' בניסן תש"ה ימים מספר לפני שחלום בן אלפיים, חלום תקומת מדינת ישראל, יתגשם. אבל חנה ידעה, הרגישה שהוא היה עכשיו מציאות, ובמכתביה האחרונים מבליחה שמחתה וגאוותה. בישראל חנה חיה עדיין בילדיה הנפלאים - יורשים ראויים לתכונות של הוריהם.

עוד פעם ובכדי לסכם אני רוצה לצטט את דבריה של לינה מורו "כמעט ביישנית, ומתוקה עברה חנה על הארץ, אבל אמיתית כנה חזקה ביהדותה, כמו דמויות נשים נוספות שבגאווה סמויה אנחנו מעבירים את זכרונן בתולדותינו"

תרגמה שושנה עברון (לבית קאסוטו)

ספר רב בפני תלמידי

אמר זלמן בן
יהי אבנאן יב זכרני ירמלא

איני

אמר אלמן יסני אשה זמן חוזני לטני
אוצה אמי חנה קאסוטא ז"ל. זא קבאמ בא געליה
ואני מקוה שוועבניש אלמן הגיעו.

היום אתן ללתי גמולה ז"ל אמלא בהילמה זעירה
כבת 27-25.

בשר זמן אשה שפלה בעבניש ללתי, אמלא ז"ל
מאוצה בעני געצו (זאל תעקל נבו לעבמה)

אמר זמן שוועבניש הגיעו.

אזא האביעני ישיבה זאל זמן אמי
זאל קאסוטא, כי בהילמה זמן זאל
זאל אשה זמן ז"ל.

בבית

של יעקב זכרון

קב. ספר

ביליג 85/40

בסוף סוף א' בפסח תשל"א

אבי' זכ"ל
יו"ר באגון יפ' ארנש
ירושלים

אין

קבאתי את מכתבך מן ה' 7.4.91, אתי מבטחה סלקה זלתי
נ"ב הרבה שנים חתמה אלטרנט סגורה וסגורה. קשה מאוד לקרוא
זאת כי הנותר מן מכתבך מאותו, הודגש היטב קטנים מאוד כמראה
והוגה (אתי הבטחה קופד אן היטה בה גרע). חיפשה נשהו
בבלאגים, זלתי מפי' אלו משה זלתי קדם ונתיאם, מכתבך זה הילתר
קטנים בלגש נתיגה זה לקצול מתייה בזמן מאחמה הקולס
ויקר נבאיר נשכחש תכנול להמחזיקה. בספרו זה קדם מתייה
בכחש ממנה קלמנו שמה קוקולס זיהו קוי ג' אלקול, נתגלית
ורמנו וקבסה. זה זלתי זלתי. זלתי שנהמה זלתי הסולס אין
זלתי זלתי זה מתייה זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי
התיק מתייה.

אין מתייה זלתי קופד זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי
זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי
זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי
זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי
קיים.

אין מתייה זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי
מבטחים. זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי
זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי
זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי

זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי
זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי
זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי
זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי
זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי

זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי
זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי זלתי